

Het Nederlandse
Pensioenfonds

JAARVERSLAG VERANTWOORD BELEGGEN 2021

Inhoudsopgave

VOORWOORD	2
KERNPUNTEN 2021	3
ONTWIKKELINGEN 2021	4
VOORUITBLIK 2022	5
ONZE DUURZAAMHEIDSDOELSTELLINGEN	6
BEVORDEREN VAN EEN KLIMAATNEUTRALE ECONOMIE	10
STIMULEREN VAN GOEDE GEZONDHEID & WELZIJN	17
INZICHT EN UITSLUITINGEN OM ANDERE NEGATIEVE EFFECTEN TE VOORKOMEN	19
BIJLAGEN	21

Voorwoord

Voor Het Nederlandse Pensioenfonds (HNPF) is Maatschappelijk Verantwoord Beleggen (MVB) een belangrijk uitgangspunt. We willen met onze beleggingen een bijdrage leveren aan een duurzame samenleving en rekening houden met mens, milieu en maatschappij.

Om maatschappelijk verantwoord te kunnen beleggen hebben we een visie ontwikkeld met als vertrekpunt de duurzame ontwikkelingsdoelen van de Verenigde Naties. In 2021 hebben we een deelnemersonderzoek gehouden en hebben we de deelnemers van HNPF gevraagd naar wat zij belangrijk vinden. Hieruit kwam naar voren dat zij klimaatverandering het belangrijkste duurzame thema vinden. Wij willen daarom met onze beleggingen zo min mogelijk negatieve bijdrage leveren aan een verdere opwarming van de aarde. Andere duurzame thema's in ons beleggingsbeleid zijn gezondheid & welzijn, duurzame steden & gemeenschappen en betaalbare & schone energie.

Steeds duurzamer

Voor u ligt het jaarverslag over maatschappelijk verantwoord beleggen door HNPF, dat terugkijkt op 2021 en vooruitblijkt op wat komen gaat in 2022. We hebben al veel stappen gezet, maar we zien ook dat er nog genoeg te doen is.

We startten in 2021 met ons doel een flinke vermindering van de CO₂-uitstoot van onze beleggingen te realiseren. De totale uitstoot van broeikasgassen van alle bedrijven waarin we beleggen moet omlaag. We houden de hoeveelheid CO₂-uitstoot van de beleggingen bij, om te zien of dat lukt. In 2021 hebben we mooie stappen gezet die voor Pensioenkring OWASE (PKO) hebben geresulteerd in een daling van CO₂-uitstoot van ongeveer 42%.

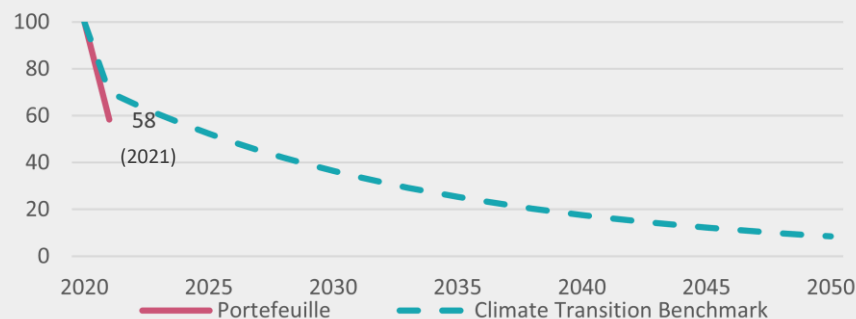
We beleggen steeds duurzamer en spreken intensief bedrijven waar we in beleggen aan op hun MVB-beleid. In het MVB-jaarverslag leest u daar meer over. Volg HNPF bij de stappen die het al heeft gezet om maatschappelijk verantwoord te beleggen en bij de stappen die we de komende jaren nog gaan zetten.

José Suarez Menendez, Voorzitter HNPF

Kernpunten 2021

Verlagen van CO₂-uitstoot van beleggingen

De relatieve CO₂-voetafdruk is met 42% gedaald ten opzichte van vorig jaar.

Geïndexeerd. Jaar 2020 = 100, Bron: ISS, 2021

Focus op SDG 3, 7, 11 & 13 impact

Ten opzichte van de beleidsbenchmark realiseert het pensioenfonds:

- ▶ 1,3% minder negatieve en 0,3% meer positieve impact op SDG 3
- ▶ 3,3% minder negatieve en 0,5% meer positieve impact op SDG 7
- ▶ Impact op SDG 11 is nog niet concreet meetbaar
- ▶ 3,0% minder negatieve en 0,1% meer positieve impact op SDG 13

Wij beleggen niet in:

Controversiële wapens

Tabak

Controversiële landen

UN global Compact schenders

Totaal beheerd vermogen

ca. € 1,1 miljard

Ontwikkelingen 2021

HNPF heeft in 2021 verdere stappen gezet met het aanscherpen van haar MVB-beleid. Het behalen van de klimaatdoelstelling en het implementeren van SFDR waren belangrijke thema's gedurende 2021.

Klimaatdoelstelling

Het pensioenfonds heeft besloten om de 'Climate Transition Benchmark' na te streven. Dat wil zeggen dat er een zeer forse (30%) reductie van de CO₂e-uitstoot¹ van de beleggingen wordt nagestreefd, met een jaarlijkse reductie van de uitstoot in lijn met het Klimaatakkoord. Gedurende 2021 zijn vervolgstappen genomen om de beleggingen in lijn te brengen met deze doelstelling door onder andere de transitie naar een meer duurzaam aandelenbeleggingsfonds. Dit is ook terug te zien in de dalende CO₂-emissie van de beleggingen in de grafiek op de vorige bladzijde.

Wet- en regelgeving en/of maatschappelijke initiatieven

Het fonds heeft te maken met ontwikkelingen op het gebied van wet- en regelgeving en/of maatschappelijke initiatieven waar HNPF zich aan gecommitteerd heeft. Begin 2021 is de eerste stap van de Europese verordening SFDR geïmplementeerd. Deze Europese richtlijn schrijft voor hoe het pensioenfonds informatie over duurzaamheid moet delen met (nieuwe) deelnemers. HNPF heeft zich geclassificeerd als een 'artikel 8' pensioenregeling conform deze richtlijn. Dit wil zeggen dat duurzaamheid is geïntegreerd in de beleggingen. Komend jaar zal worden gewerkt aan de rapportageverplichting die volgt uit deze richtlijn en per 2023 moet worden uitgevoerd.

Tevens heeft het pensioenfonds voortgang gemaakt bij de implementatie van het IMVB-convenant. Alle beheerders hebben zich gecommitteerd aan de OESO-richtlijnen en de bijbehorende rapportageverplichting. We zullen toezien op de naleving hiervan.

¹ Broeikasgasuitstoot (zoals CO₂ en methaan) wordt weergegeven in CO₂e, waarbij de 'e' voor equivalenten staat. Dit betekent dat de impact van broeikasgassen wordt omgerekend naar tonnen CO₂. Hierna wordt ter vereenvoudiging alleen CO₂-uitstoot gebruikt.

Landenbeleid

Binnen opkomende landen hebben we regelmatig te maken met discussies over controversiële gedragingen. Denk aan de recente aandacht voor de Oeigoeren, maar ook de arbeidsomstandigheden in Qatar bij de voorbereiding van het WK voetbal. HNPF is van mening dat er een beleidskader nodig is om landen gestructureerd en zo objectief mogelijk te beoordelen op duurzaamheid. Daarom is dit jaar gestart met de ontwikkeling van een landenbeleid. Dit beleid zal in 2022 worden afgerond en aan het MVB-beleid worden toegevoegd en geïmplementeerd.

Aandelen ontwikkelde landen

In 2021 heeft HNPF gekeken of de beleggingscategorie aandelen in ontwikkelde landen nog voldoende aansluit bij het MVB-beleid. Er is gekozen voor een nieuwe invulling met passieve en actieve beleggingsfondsen die volledig voldoen aan de MVB-ambitie en het MVB-beleid. De passieve fondsen worden gekenmerkt door strengere uitsluitingseisen, een best-in-class aanpak, een CO₂-reductierichtlijn en integratie van verschillende SDG's in haar beleggingsbesluiten. Via de twee actieve SDG-fondsen, die samen 20% van de aandelen ontwikkeld portefeuille zullen vormen, wordt ernaar gestreefd om via actief beleid additionele positieve impact op voor HNPF belangrijke SDG's te realiseren. Per eind 2021 is het grootste deel van de passieve invulling gerealiseerd. Gedurende 2022 zal de gehele aandelen ontwikkeld portefeuille volgens de nieuwe invulling worden ingericht.

Vooruitblik 2022

Ook gedurende 2022 is er veel aandacht voor maatschappelijk verantwoord beleggen. Zo zal er onderzocht worden of er in aandelen opkomende markten stappen kunnen worden genomen om een bijdrage te leveren aan de Sustainable Development Goals. Aangezien HNPf voornamelijk passief belegd in deze markten zou een aangepaste index hier een mogelijke oplossing voor kunnen zijn. Dit is tevens een goed moment om de klimaatvoetprint van dit deel van de portefeuille verder te verbeteren.

HNPf zal zich verder verdiepen in het onderwerp biodiversiteit. Biodiversiteit hangt sterk samen met het thema klimaat dat het pensioenfonds reeds heeft uitgewerkt en zou een waardevolle toevoeging kunnen zijn. Eerst moet duidelijk worden op welke wijze HNPf hier invulling aan kan geven.

De Europese SFDR-richtlijn is reeds gedeeltelijk voor 10 maart 2021 door HNPf geïmplementeerd. In 2022 zal HNPf zich focussen op de verdere implementatie hiervan waarbij de nadruk zal liggen op de rapportageverplichtingen die ingaan per 2023.

Gedurende het jaar zal de MVB-ambitie van het fonds worden vertaald in concrete doelstellingen ofwel 'Key Performance Indicators'. Hiermee kan het bestuur nauwkeuriger de voortgang meten en communiceren naar de deelnemers

Onze duurzaamheidsdoelstellingen

HNPF belegt het vermogen maatschappelijk verantwoord, in de overtuiging dat dit niet ten koste gaat van financieel rendement en dat het maatschappelijke en financiële risico's verlaagt. Waar mogelijk wordt het vermogen ingezet om een bijdrage te leveren aan verduurzaming van de wereld.

Duurzaamheidsambitie HNPF

HNPF streeft ernaar om (potentiële) negatieve impact op samenleving en milieu te identificeren, verminderen en voorkomen. Hierbij wordt prioriteit gegeven aan de meest materiële onderwerpen - zoals de opwarming van de aarde - op basis van schaal, reikwijdte en onomkeerbaarheid. Per 2050 dienen alle beleggingen klimaatneutraal zijn, in overeenstemming met het door de financiële sector ondertekende klimaatakkoord. HNPF heeft de ambitie om hiertoe de CO₂-reductiedoelstelling van de Climate Transition Benchmark te volgen. Op de lange termijn (10 jaar) ambieert HNPF om dit voor alle beleggingscategorieën te laten gelden, tenzij dit echt niet mogelijk blijkt. Daarnaast wil HNPF een positief maatschappelijk rendement realiseren, met bijzondere aandacht voor het klimaat en gezondheid & welzijn.

Het pensioenfonds wenst een belangrijke bijdrage te leveren aan de Verenigde Naties Sustainable Development Goals (SDG's):

- ▶ SDG 3: Goede Gezondheid & Welzijn
- ▶ SDG 7: Betaalbare & Duurzame Energie
- ▶ SDG 11: Duurzame Steden en Gemeenschappen
- ▶ SDG 13: Klimaatactie

Sustainable Development Goals

De United Nations Sustainable Development Goals (SDG's) bestaat uit 17 doelen (thema's) die de wereld in 2030 tot een betere leefomgeving moeten maken. Deze doelen zijn gericht op onder meer armoedebestrijding, toegang tot gezondheidszorg, onderwijs, duurzame energie en klimaatverandering.

Concreet heeft het pensioenfonds haar MVB-overtuigingen als volgt in het beleggingsbeleid vertaald:

- ▶ HNPF sluit bedrijven met de meest ernstige negatieve gevolgen voor haar stakeholders uit. Voor andere minder ernstige gevallen prioriteert HNPF issues en gebruikt het haar invloed om de impact te voorkomen en/of te mitigeren. Dit doet HNPF onder andere via engagement (dialoog met bedrijven) en/of door te stemmen op aandeelhoudersvergaderingen.
- ▶ Het fonds richt zich zoveel mogelijk op beleggingen met een duurzame beleggingsdoelstelling op het gebied van milieu en/of op sociaal en governance gebied.
- ▶ Voor enkele (veelal illiquide) beleggingscategorieën kan nog niet op deze manier worden belegd. In dat geval zal worden belegd in producten die MVB promoten en waarvan de ondernemingen goed ondernemingsbestuur toepassen.

In de volle breedte van de beleggingen heeft het pensioenfonds besloten de thema's Gezondheid & Welzijn, Duurzame Steden & Gemeenschappen en Klimaat specifiek aandacht te geven. De door het fonds geselecteerde SDG's sluiten goed aan bij deze thema's.

Een goed ondernemingsbestuur als basis om maatschappelijk verantwoord te beleggen

Goed ondernemingsbestuur is de basis van maatschappelijk verantwoord beleggen. HNPF spreekt daarom ook met de uitvoeringspartners en externe vermogensbeheerders van de beleggingsportefeuille over een maatschappelijk verantwoorde uitvoering, passend bij de ambitie en het beleid van het pensioenfonds. Daarnaast wordt gebruik gemaakt van stemrecht bij ondernemingen en de dialoog aangegaan.

Wat is goed ondernemingsbestuur?

*Er is bij een bedrijf sprake van goed ondernemingsbestuur **als het bedrijf goed, efficiënt en verantwoord geleid wordt** en er tegelijkertijd verantwoording over het gevoerde beleid afgelegd wordt aan alle belanghebbenden waaronder de eigenaren (in ons geval het pensioenfonds), werknemers, afnemers en de samenleving als geheel.*

Goed ondernemingsbestuur begint bij het pensioenfonds zelf

HNPF beschikt over beleidskaders waarin staat hoe het pensioenfonds functioneert en hoe en op welke manier evaluatie plaatsvindt. Het fonds heeft voor maatschappelijk verantwoord beleggen in het MVB-beleid de governancestructuur vastgelegd.

HNPF evalueert het MVB-beleid periodiek. Aan de hand van deze evaluatie bepaalt HNPF of het beleid en de voorgenomen ontwikkelingen aansluiten bij de verwachting en ambities van belanghebbenden of dat aanscherping wenselijk is.

Hierbij baseert HNPF zich tevens op de input verkregen van de deelnemerspopulatie, de belanghebbendenorganen (BO's) en de werkgevers.

De deelnemer

Draagvlak voor het beleid wordt steeds belangrijker. Er vindt regelmatig afstemming plaats tussen het pensioenfonds en haar deelnemers. Dit verhoogt het draagvlak voor het MVB-beleid. HNPF vraagt iedere drie jaar de mening over MVB van de deelnemer, aan de hand van een representatief deelnemerspanel en opiniepeilingen.

De belanghebbendenorganen

Er wordt minimaal één keer per jaar dialoog gevoerd met het belanghebbendenorgaan per kring, zowel qua het gekozen beleid als wat betreft de uitvoering van het beleid (verantwoording).

Het bestuur

Het bestuur heeft de verantwoordelijkheid voor het MVB-beleid en de uitvoering. Gezien de ambities van HNPF heeft de beleggingsadviescommissie van het pensioenfonds de verantwoordelijkheid gekregen om de voortgang te bewaken. Periodiek bespreekt het bestuur de voortgang van implementatie van het MVB-beleid. Aan bod komen de volgende onderwerpen:

- ▶ keuzes hoe HNPF MVB implementeert;
- ▶ voortgang van specifieke MVB KPI's die zijn vastgesteld door HNPF;
- ▶ updates omtrent nieuwe MVB-mogelijkheden.

Goed ondernemingsbestuur bij uitvoeringspartners en vermogensbeheerders

Het fonds beoordeelt of het MVB-beleid van haar uitvoeringspartners en vermogensbeheerders al dan niet van het MVB-beleid van het fonds afwijkt. Bij een nieuw aan te stellen partij wordt dit expliciet in de beoordeling meegenomen.

HNPF heeft gesprekken gevoerd met de externe vermogensbeheerders die het pensioenvermogen beheren. Doel van de gesprekken was om te beoordelen of het MVB-beleid dat zij voeren in lijn is met het IMVB-convenant en internationale standaarden. Is dit niet het geval, dan probeert HNPF de vermogensbeheerder te bewegen het convenant en de internationale standaarden in haar beleid op te nemen. Bijlage I van dit MVB-jaarverslag bevat een tabel met de resultaten van de dialogen. Vervolgstep is om te monitoren dat de beheerders de richtlijnen naleven.

Goed ondernemingsbestuur in de beleggingsportefeuille

HNPF stimuleert goed ondernemingsbestuur binnen haar beleggingen door middel van de volgende activiteiten:

- ▶ als betrokken aandeelhouder via het uitbrengen van stemmen en het voeren van de dialoog met bedrijven waar het in belegt;
- ▶ door meer te beleggen in bedrijven met een goed ondernemingsbestuur, of minder te beleggen in bedrijven met een minder goed ondernemingsbestuur;
- ▶ specifiek binnen de vastgoedbeleggingen zich te richten op duurzame vastgoedbeleggingsfondsen.

Invloed door te stemmen op aandeelhoudersvergaderingen

Bij het uitbrengen van de stemmen zijn lange termijn waarde creatie en de duurzaamheidsdoelstellingen belangrijk. Het pensioenfonds wil aanzetten tot goed ondernemingsbestuur (bijvoorbeeld het voeren van een rechtvaardig beloningsbeleid) en wil milieu en klimaat, arbeidsomstandigheden en mensenrechten bevorderen door het stemmen op aandeelhoudersvergaderingen.

De tabel in de bijlage II geeft de details weer over hoe vaak het pensioenfonds haar stem heeft uitgebracht in 2021 en op welke manier dit is gedaan.

Er zijn diverse redenen waarom de beheerders tegen de voorstellen van het management van bedrijven hebben gestemd. Deze stemmingen betreffen vaak zaken als overnamebeschermingen, reorganisaties, vergoedingen van het management en aandelenuitgiften. Daarnaast is relatief vaak tegen voorstellen gestemd van andere aandeelhouders die een negatieve impact zouden hebben op het milieu of minder passend zouden zijn bij goed ondernemingsbestuur.

Managementvergoeding L'Oréal

In 2021 heeft L'Oréal SA, producent van persoonlijke verzorgingsproducten, goedkeuring gevraagd aan aandeelhouders voor het vergoedingsbeleid voor een per mei 2021 in dienst getreden voorzitter van het bestuur (Dhr. Agon) en de CEO (Dhr. Hieronimus). Northern Trust, de externe vermogensbeheerder van het pensioenfonds, heeft tegen dit voorstel gestemd. De vergoedingen zoals gepresenteerd in het beleid zijn niet marktconform bevonden. Een belangrijk aandachtspunt was dat de CEO een vergoeding zou krijgen bij ontslag, terwijl dit niet past bij goede governance.

Bron: Northern Trust, 2021

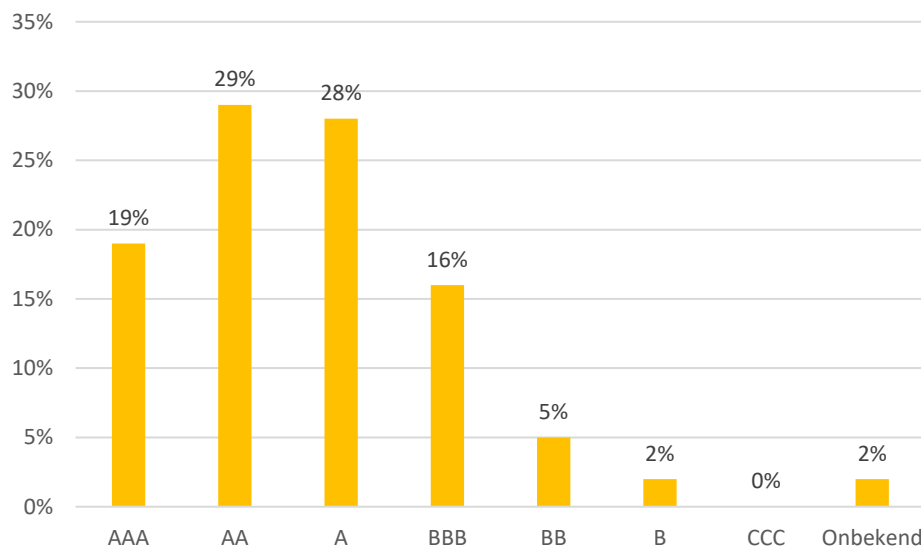
Meer beleggen in landen en bedrijven met een goed bestuur

Waar mogelijk hanteert het pensioenfonds een 'best-in-class' aanpak. Met een best-in-class aanpak wordt ernaar gestreefd alleen te beleggen in ondernemingen die goed scoren op het gebied van maatschappelijk verantwoord ondernemen waarbij goed ondernemingsbestuur een belangrijk onderdeel is.

De selectie van ondernemingen die goed scoren op MVB-gebied wordt bepaald op basis van 'ESG-ratings'.

Wat is een ESG-rating?

ESG staat voor Environmental, Social en Governance, oftewel milieu, mens en goed bestuur. De ESG-rating is een systematiek waarbij een dataleverancier (in dit geval MSCI ESG Research) bedrijven beoordeelt op hun MVB-beleid en uitvoering en een score ('rating') geeft. De score AAA is de hoogst mogelijke rating, CCC de laagst mogelijke rating.

Bron: MSCI, Kempen, 2021

Bovenstaande figuur toont dat binnen de portefeuille van PKO nagenoeg geen beleggingen zijn in bedrijven met de laagste rating (CCC) en nauwelijks bedrijven met een B-rating.

Goed ondernemingsbestuur binnen de vastgoedbeleggingen

Pensioenfonds HNPf richt zich op vastgoedfondsen die een bovengemiddelde score behalen of kunnen behalen op duurzaamheid. Een benchmark die een dergelijke duurzaamheidsscore meet is de GRESB. Het uitgangspunt is dat voor verdere verduurzaming van vastgoed het juiste beleid, gekwalificeerde mensen, transparantie, systemen en meetgegevens nodig zijn. Aan de hand van de GRESB-score wordt ieder individueel fonds vergeleken met een groep vergelijkbare vastgoedfondsen. Zo wordt maatschappelijk verantwoord beleggen integraal meegenomen bij investeringsbeslissingen.

Wat is GRESB?

GRESB (Global Real Estate Sustainability Benchmark) is een onafhankelijke benchmark (referentie-index) die vastgoedfondsen en -portefeuilles wereldwijd beoordeelt en vergelijkt op hun duurzaamheidsprestaties. De benchmark geeft inzicht in hoe de vermogensbeheerder, of bijvoorbeeld de lokale beheerder van een winkelcentrum, omgaat met milieu, sociale en bestuurlijke aspecten. Op basis van de GRESB-score kan het pensioenfonds een vergelijking maken tussen verschillende vastgoedbeleggingsfondsen.

Om verdere stappen te zetten in de verduurzaming van de vastgoedportefeuille heeft de fiduciair beheerder van HNPf gedurende 2021 gesprekken gevoerd met vastgoedbeheerders.

Bevorderen van een klimaatneutrale economie

HNPF wil de transitie naar een klimaatneutrale economie bevorderen door een betrokken aandeelhouder te zijn en door meer inzicht te krijgen wat de positieve én negatieve impact is van haar beleggingen.

Een positieve bijdrage leveren door een betrokken aandeelhouder te zijn

Het pensioenfonds voert gesprekken met bedrijven om te laten weten wat het fonds belangrijk vindt, en het pensioenfonds probeert bedrijven te bewegen tot het realiseren van een positieve verandering. De gesprekken worden gevoerd namens het pensioenfonds zelf of namens een groep beleggers waar het pensioenfonds zich bij aangesloten heeft. Zo hebben er gedurende 2021 namens HNPF gesprekken met bedrijven plaatsgevonden om een klimaatneutrale economie te bevorderen.

In dialoog met Daimler

Zo heeft Hermes EOS, een toonaangevende dienstverlener op het gebied van engagement services, in naam van Northern Trust tal van gesprekken gevoerd met Daimler om een roadmap voor duurzame technologieën en voertuigmodellen te ontwikkelen. Dat heeft zijn vruchten afgeworpen want in 2021 heeft Daimler een ambitieus bedrijfsstrategie ontworpen om haar koolstofarme transitie te ondersteunen: Daimler heeft samen met Mercedes-Benz besloten om de elektrificatie van haar productportfolio te versnellen. Zo moet voor 2025, 25% van het totaal verkocht aantal auto's per jaar elektrische auto's betreffen. Verder heeft het bedrijf ook als doel om, in de grootste markten waar Daimler actief is, voor 2039 CO2 neutraal te zijn, zowel in het produceren als het gebruik van de auto's.

Bron: Northern Trust Asset management EMEA Stewardship Report Q1 2021

Samen met anderen de dialoog voeren met ondernemingen

Het pensioenfonds is via de fiduciaire vermogensbeheerder samen met andere financiële instellingen aangesloten bij de Climate Action 100+. Via deze organisatie gaat een grote groep vermogensbeheerders en eigenaren, waaronder ook pensioenfondsen, de dialoog aan met 167 bedrijven, die verantwoordelijk zijn voor 80% van de wereldwijde industriële emissie, in CO₂-intensieve sectoren om de opwarming van de aarde te beheersen en de transitie te maken richting een klimaatneutrale economie. Hierbij is het naast het daadwerkelijk ondernemen van actie belangrijk om het bestuurlijk raamwerk en de wijze van rapportages bij bedrijven te verbeteren.

In dit kader zijn er in 2021 gesprekken gevoerd met ondernemingen zoals BP, Engie, Nissan, Ford en General Motors. De ondernemingen werden aangemoedigd om hun doelstellingen voor het verminderen van de CO₂-uitstoot op lange, middellange en korte termijn aan te scherpen.

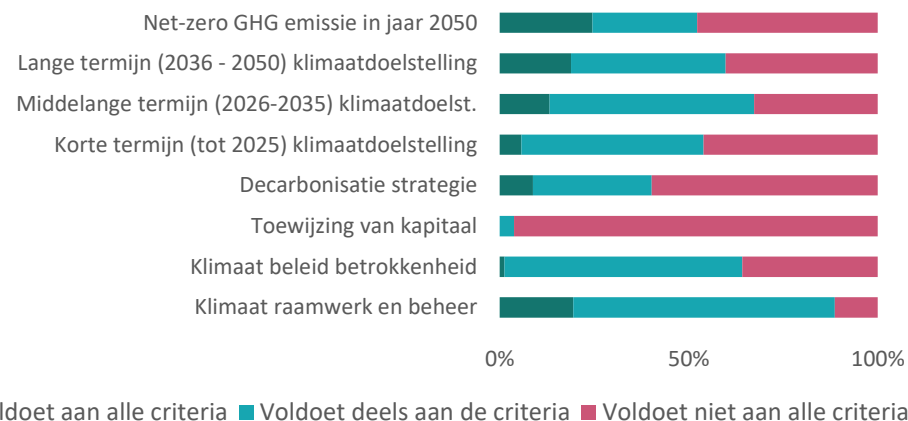
Climate Action 100+ in dialoog met Nissan Motors

Nissan Motors, een Japanse multinationale autofabrikant, heeft zich tot doel gesteld om tegen 2050 CO₂-neutraal te zijn voor alle activiteiten van het bedrijf en de levenscyclus van zijn producten. Het bedrijf heeft toegezegd de komende vijf jaar 17,6 miljard USD te investeren om de elektrificatie van haar producten te versnellen. Nissan Motors streeft er ook naar om 100% van alle nieuwe auto's op belangrijke markten tegen begin 2030 elektrisch te maken, wat neerkomt op een elektrificatiemix van 50% tegen 2030.

Bron: Climate Action 100+, 2021

Inmiddels heeft 52% van de bedrijven een "net zero"-doelstelling vastgesteld voor het jaar 2050. Dit vinden wij nog onvoldoende. Alle bedrijven zouden dit moeten doen. Bovendien zouden we concrete doelstellingen willen zien op korte- en middellange termijn. Wanneer echter verder wordt gekeken dan alleen deze doelstelling voor 2050, zien we dat veel ondernemingen nog moeite hebben met het vaststellen van korte- en middellange termijn doelstellingen, het omgaan met *scope 3-emissies* (zie

kader met uitleg op de volgende pagina) en het afstemmen van de kapitaaluitgaven om tot het scenario van 1,5°C opwarming van de aarde te komen. Onderstaande figuur geeft aan in welke mate de bedrijven waarmee de dialoog wordt gevoerd voldoen aan verschillende criteria:

Climate Action 100+ prioriteert de dialoog met bedrijven waar een dergelijke klimaatdoelstelling en het pad om tot deze klimaatdoelstelling te komen nog onvoldoende aanwezig zijn, zodat er sneller klimaatactie wordt ondernomen door deze bedrijven².

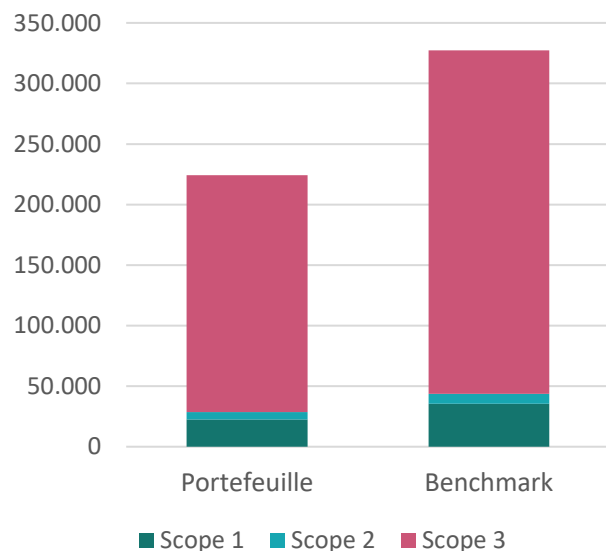
Het voorkomen van negatieve impact op het klimaat

HNPF wenst de negatieve impact van haar beleggingen op het milieu of de maatschappij of het risico op waardevermindering te vermijden of te voorkomen. Om de negatieve effecten van klimaatverandering te voorkomen richt HNPF zich op drie hoofdzaken:

- ▶ Reductie van de CO₂-uitstoot met als doel uiteindelijk klimaatneutraal te zijn;
- ▶ Inzichtelijk hebben wat de blootstelling is naar mogelijke 'stranded assets';
- ▶ Vermijden van beleggingen in CO₂-intensieve bedrijven.

² Bron: Climateaction100.org, 2021

Het fonds ondersteunt de doelstelling van het Klimaatakkoord om de uitstoot van de schadelijke broeikasgassen wereldwijd terug te dringen en daarmee de negatieve impact op het klimaat te beperken en uiteindelijk zelfs te voorkomen.

Bron: ISS, 2021

De grafiek hierboven toont de emissie van bedrijven in de beursgenoteerde beleggingsportefeuille gedurende 2021, en hoe de portefeuille zich verhoudt ten opzichte van de beleidsbenchmark, die wordt bepaald op basis van de brede marktbenchmarks per beleggingscategorie. Deze beleidsbenchmark dient als proxy voor de gehele markt. Hieruit blijkt dat de beleggingen van PKO beduidend minder CO₂ hebben uitgestoten³ t.o.v. de beleidsbenchmark.

³ Dit betreft de categorieën aandelen, bedrijfsobligaties en beursgenoteerd vastgoed.
Bron: ISS, 2021

	TRANSPARANTIE BEDRIJVEN	EMISSION (ton CO ₂)		Relatieve CO ₂
	Aantal/weging	Scope 1&2	Incl. scope 3	voetafdruk ⁴
Portefeuille	71% / 91%	28.685	224.343	44,5
Benchmark	68% / 90%	43.585	327.208	67,6
Vershil		-34%	-31%	-34%

In de tabel hierboven worden de onderliggende emissiecijfers weergegeven. In de eerste kolom wordt het percentage bedrijven dat emissiedata verstrekt (71%) en het gewicht dat deze bedrijven innemen binnen de beleggingsportefeuille (91%) weergegeven. In bijlage IV is een toelichting opgenomen hoe de emissiedata tot stand is gekomen.

Wat betekent emissie scope 1,2 & 3?

Dit zijn broeikasgasemissies die een koolstofvoetafdruk veroorzaken. Deze emissies worden op drie manieren gemeten, afhankelijk van de manier waarop ze tot stand zijn gekomen:

- Scope 1 emissies worden rechtstreeks door het bedrijf gegenereerd, zoals de uitlaatgassen van een luchtvaartmaatschappij.
- Scope 2 emissies worden veroorzaakt door de opwekking van elektriciteit of warmte die het bedrijf nodig heeft om zijn belangrijkste producten te verkopen of zijn belangrijkste diensten te verlenen.
- Scope 3 emissies worden veroorzaakt door de hele waardeketen, inclusief de eindgebruiker van het product gedurende zijn levenscyclus.

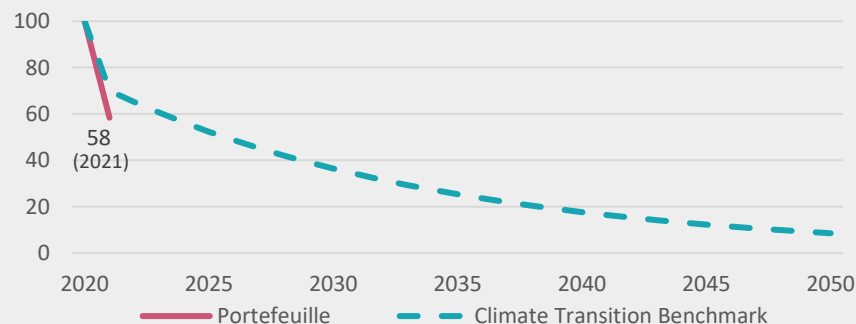
Het GHG-Protocol (Green House Gas) schrijft voor dat alle scope 1 en 2 emissies dienen te zijn opgenomen in een CO₂-voetprint. In de grafiek op de volgende bladzijde zijn alleen scope 1 en 2 CO₂-data opgenomen, welke afkomstig zijn van Institutional Shareholder Services (ISS).

⁴ De relatieve CO₂-voetafdruk is de scope 1 & 2 uitstoot (ton CO₂) per miljoen geïnvesteerd vermogen.

Relatieve CO₂-voetafdruk

Het klimaatakkoord gaat er vanuit dat de emissie stapsgewijs moet worden teruggebracht. Onderstaande grafiek geeft een meting van de relatieve CO₂ voetafdruk van de beursgenoteerde portefeuille weer, waarbij de relatieve uitstoot per eind 2020 als startpunt wordt genomen. HNPF heeft de ambitie om het pad van de Climate Transition Benchmark (CTB) te volgen, en uiteindelijk klimaatneutraal te zijn in 2050. De CTB omvat scope 1 en 2 CO₂-uitstoot. In onderstaande grafiek is te zien dat deze CO₂-reductiedoelstelling ruimschoots is behaald. Door de MVB-aandelentransitie ontwikkelde landen wereldwijd in 2021 heeft Pensioenkring OWASE een significante stap gezet in CO₂-reductie.

Relatieve CO₂ voetafdruk van de beursgenoteerde portefeuille

De relatieve CO₂-voetafdruk is met 42% gedaald ten opzichte van vorig jaar.

Geïndexeerd. Jaar 2020 = 100

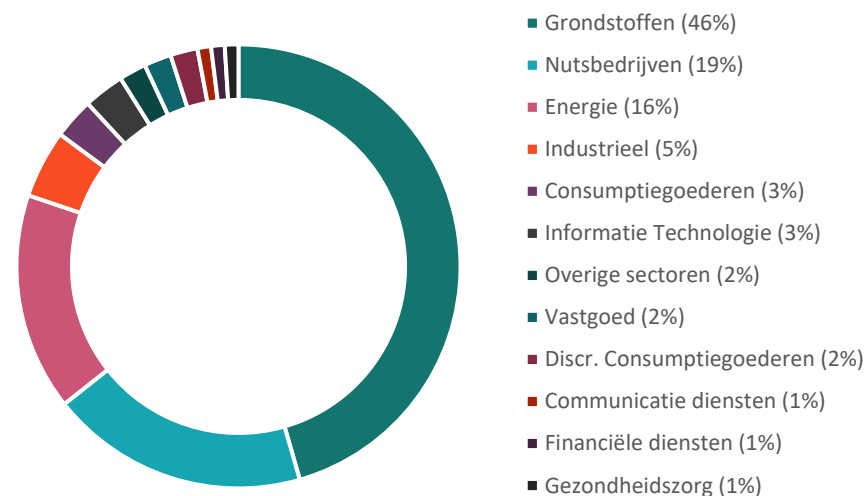
Bron: ISS, 2021

De tabel hieronder geeft de relatieve CO₂ -voetprint weer van zowel dit jaar als voorgaande jaren. De CO₂-uitstoot per miljoen euro belegd vermogen is voor Pensioenkring OWASE per ultimo 2021 (44) met 42% gedaald in vergelijking met ultimo 2020 (76). PKO zit door deze CO₂-uitstoot reductie op target met de Climate Transition Benchmark van de Europese Unie (CTB).

Relatieve CO ₂ -voetprint			Daling van:	Gerealiseerd:
Ultimo	Scope 1 & 2	Basisjaar 2019		
2020	76	100		
2021	44	58	42%	in 2021
CO ₂ -reductie:			42%	t.o.v. basisjaar 2020

Bron: ISS, 2021

Onderstaande figuur laat zien dat de voornaamste relatieve CO₂-voetafdruk afkomstig is uit de sectoren Grondstoffen (Materialen), Nutsbedrijven en Energie.

Bron: ISS, 2021

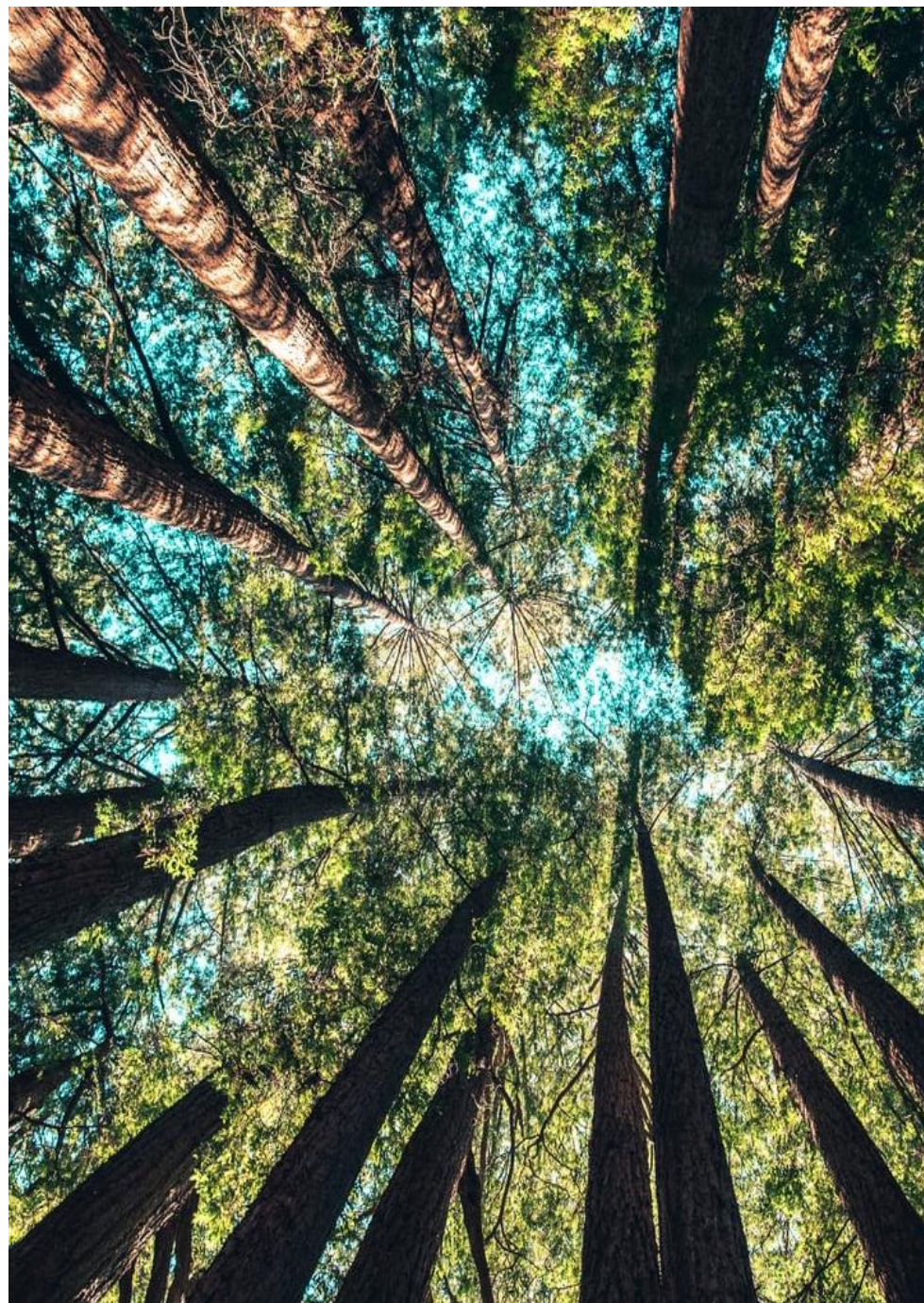
Het risico van stranded assets in kaart brengen en klimaat intensieve bedrijven vermijden

Klimaatverandering heeft negatieve maatschappelijk effecten en leidt ook tot beleggingsrisico's. Op korte termijn zal de maatschappij een energietransitie moeten doormaken die vervolgens het risico oplevert van zogenaamde stranded assets.

Wat zijn Stranded Assets?

Stranded assets zijn bezittingen die als gevolg van de energietransitie geen of nauwelijks waarde meer hebben. Denk aan oliereserves die niet meer gewonnen zullen worden terwijl steeds meer auto's op elektriciteit rijden of een verbod op bepaalde producten die zeer vervuilend zijn.

De meest klimaatintensieve brandstoffen, zoals kolen, komen als eerste in aanmerking om een stranded asset te worden. Het pensioenfonds voert verder onderzoek uit naar de gevolgen van de energietransitie op oliebedrijven en kijkt welke acties mogelijk zijn.

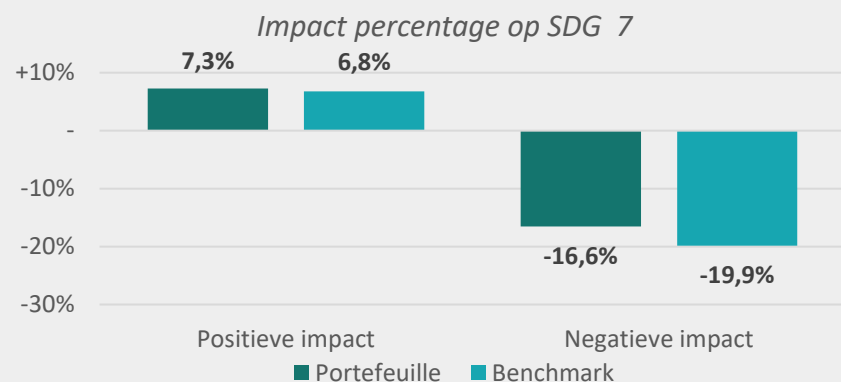

De juiste bedrijven selecteren voor het leveren van een positieve bijdrage aan klimaat

HNPF heeft de ambitie om meer in bedrijven te beleggen die een positieve bijdrage leveren op SDG's passend bij haar focus thema's Klimaat en Gezondheid & welzijn. Vanuit het thema klimaat richt HNPF zich voornamelijk op SDG 13 (Klimaatactie), aangevuld met SDG 7 (Betaalbare & duurzame Energie) en SDG 11 (Duurzame steden en gemeenschappen). Ten aanzien van laatstgenoemde ontbreken op dit moment concrete instrumenten om impact te meten. Daarom ontbreken in dit verslag impact scores voor SDG 11.

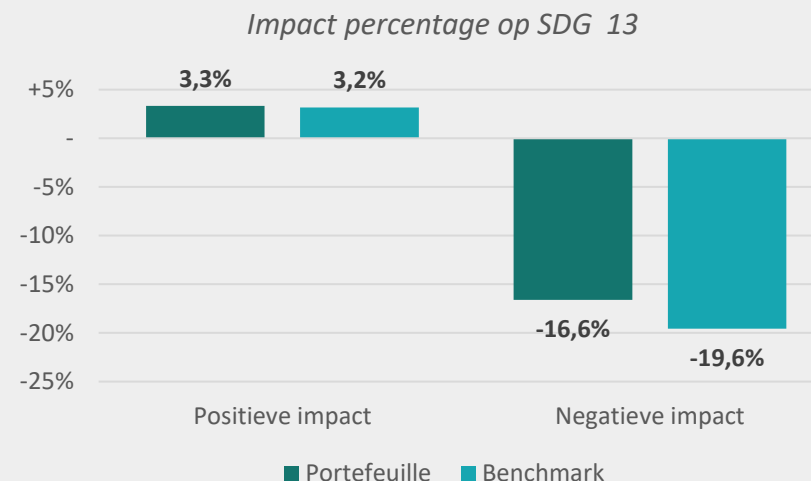
HNPF meet zowel de positieve als negatieve impact van haar beleggingen op klimaat (SDG 7 & 13). Dit wordt gedaan door middel van het analyseren van de bijdrage/schade die de verschillende ondernemingen in de beleggingsportefeuille van HNPF leveren aan het klimaat. De resultaten van deze analyses worden vervolgens geaggregeerd per SDG en zijn geïllustreerd in de grafieken op deze bladzijde. In onderstaand voorbeeld is te zien dat 7,3% van de investeringen in de portefeuille in positieve zin bijdragen aan SDG 7 (Betaalbare & duurzame Energie). Dat is 0,5%-punt meer dan de beleidsbenchmark. Als we kijken naar de negatieve effecten, zien we dat de portefeuille van de kring 3,3%-punt minder negatieve impact geeft vergeleken met de beleidsbenchmark.

Impact van de beleggingen op klimaat

Bron: ISS, 2021

Impact van de beleggingen op klimaat

In bovenstaand voorbeeld is te zien dat 3,3% van de investeringen in de portefeuille in positieve zin bijdragen aan SDG 13 (Klimaatactie). Dat is licht hoger dan de beleidsbenchmark. Als we kijken naar de negatieve effecten, zien we dat de portefeuille van de kring ongeveer 3%-punt minder negatieve impact geeft vergeleken met de beleidsbenchmark.

Voor een overzicht van de bedrijven die de grootste positieve en negatieve bijdrages hebben geleverd gedurende 2021 binnen de beursgenoteerde beleggingsportefeuille verwijzen we naar bijlage VI.

Een positieve bijdrage aan het klimaat leveren door de vastgoedbeleggingen te verduurzamen

Binnen de categorie niet-beursgenoteerd vastgoed is informatie over duurzaamheidsaspecten in steeds betere mate beschikbaar. Het vastgoedfonds, waar HNPF in belegt, is duurzaamheidsindicatoren gaan meten, zoals broeikasgasuitstoot, afvalstoffen en watergebruik. Aanvullend gebruikt het fonds een maatstaf (GRESB) waardoor het fonds inzicht heeft in verschillende duurzaamheidsaspecten van het fonds, en een vergelijking mogelijk is. Aan de hand van deze informatie kunnen concrete doelen worden geformuleerd om klimaatneutraliteit te bereiken.

Vastgoedfonds	GRESB score	Broeikasgas uitstoot (ton kg)	Afval stoffen (ton kg)	Water gebruik (m³)
Aberdeen Standard European Balanced Property Fund	89	55415	4418	9010

Bron: GRESB, 2021

In voorgaande jaren behaalde het Aberdeen European Balanced vastgoedfonds GRESB scores van 82 (2020) en 87 (2019).

Positieve impact maken met hypotheekbeleggingen

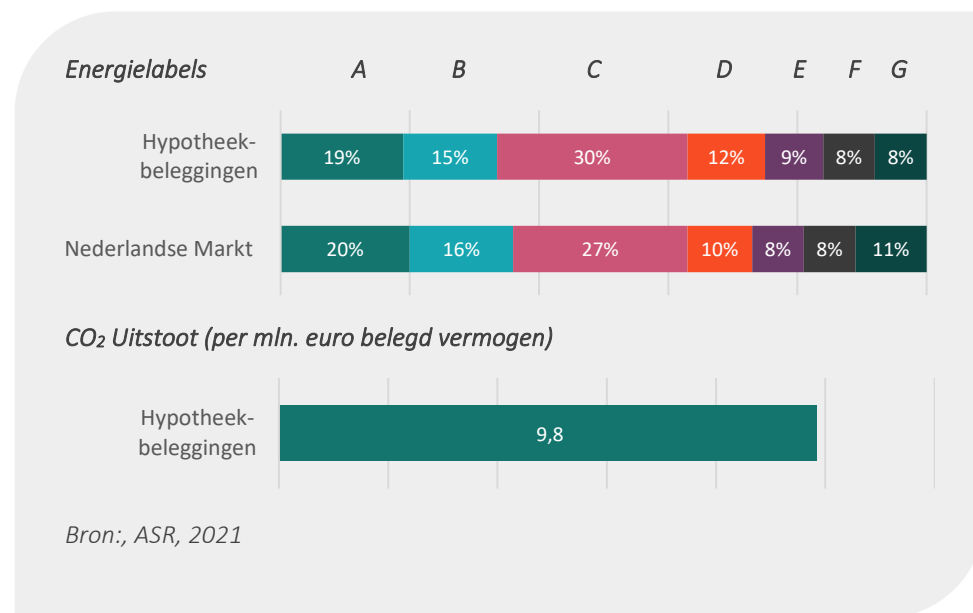
HNPF vindt het belangrijk om ook met de hypotheek een positieve bijdrage te leveren aan het klimaat. Dit is echter een uitdaging omdat de hypotheekmarkt door strikte verstrekkingnormen door de overheid sterk gereguleerd is.

Een positieve bijdrage aan de klimaatverandering wordt bijvoorbeeld binnen de hypotheekportefeuille gestimuleerd door het aanbieden van duurzaamheidsdepots. Met dit depot kan een consument maximaal € 25.000 of 6% van de woningwaarde (meer) lenen om de woning te verduurzamen. Voorbeelden hiervan zijn het aanbrengen van gevel- en dakisolatie, dubbel glas, HR-ketels, warmtepompen en zonnepanelen.

Hypotheekbeheerders meten de CO₂-uitstoot van de hypotheek per miljoen euro belegd vermogen en de energie labels van de woningen waaraan de hypotheek gekoppeld zijn. Op het moment dat meer kennis en ervaring opgedaan is met de

metingen, stelt het fonds concrete doelstellingen op. CO₂-informatie over de markt, op basis waarvan de beleggingen in relatieve zin gemeten kunnen worden, is bijvoorbeeld nog niet beschikbaar.

PKO belegde per ultimo 2020 circa € 100 miljoen in hypotheek. Deze belegging in hypotheek bevatte, in 2020, 12,9 ton CO₂-uitstoot per miljoen belegd vermogen. Zoals de tabel hieronder illustreert is over het jaar 2021 het aantal ton CO₂ uitstoot per miljoen belegd vermogen gereduceerd naar 9,8. Deze daling wordt veroorzaakt door de verdere verduurzaming van de ASR hypotheekfondsen.

Stimuleren van goede gezondheid & Welzijn

HNPF heeft de ambitie meer in (beursgenoteerde) bedrijven te beleggen die een bijdrage leveren aan SDG 3, Goede gezondheid & Welzijn. In 2021 heeft HNPF gewerkt aan het inzichtelijk maken van de impact die het maakt op deze SDG en is de beleggingsportefeuille meer gericht op een positieve bijdrage en zijn negatieve bijdragen vermeden.

In gesprek blijven met bedrijven om de focus op goede gezondheid & welzijn te stimuleren

Ook als het gaat om gezondheid & welzijn voert HNPF via de fiduciair en vermogensbeheerders gesprekken met bedrijven. Het afgelopen jaar is bijvoorbeeld de dialoog aangegaan met Ahold Delhaize.

Ahold Delhaize

Op dit moment werken bij supermarktbedrijf Ahold Delhaize ongeveer 380,000 mensen. Het ontbreken van een publiekelijk beschikbaar mensenrechtenbeleid, inclusief toeleveringsketens, was een punt van zorg. Daarom besloot Hermes EOS, een toonaangevende dienstverlener op het gebied van engagement services, in naam van Northern Trust met Ahold hierover in gesprek te gaan en haar oplossing te baseren op de UN Guiding Principles (UNGPs) for Business and Human Rights.

Naar aanleiding van deze gesprekken heeft het bedrijf een mensenrechtenrapport gepubliceerd. Hermes EOS zal in toekomst gesprekken blijven voeren met Ahold Delhaize voor verdere implementatie en verbetering van het mensenrechten-beleid.

Bron: Northern Trust Asset Management EMEA Stewardship Report Q1 2021

Het voorkomen van een negatieve impact op de gezondheid van de mens

Roken brengt ernstige schade toe aan de gezondheid en daarom heeft HNPf besloten niet te willen beleggen in bedrijven die betrokken zijn bij de productie, toelevering, distributie en/of verkoop van tabak en tabak gerelateerde producten. PKO heeft geen beleggingen in ondernemingen die inkomsten halen uit tabak.

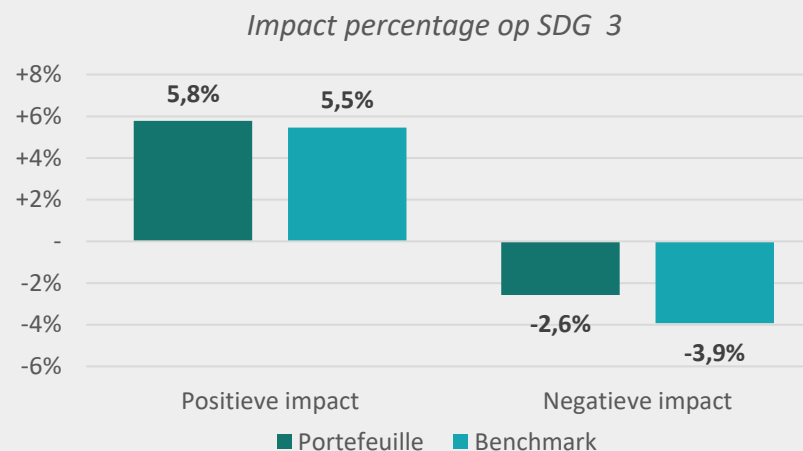
Bijdragen aan goede gezondheid & welzijn

HNPf meet ook de impact van bedrijven op gezondheid en welzijn. Dit wordt gedaan door middel van het analyseren van de bijdrage/schade die de verschillende ondernemingen in de beleggingsportefeuille van HNPf leveren aan de gezondheid van de mens. De resultaten van deze analyses worden vervolgens geaggregeerd en zijn geïllustreerd in de grafiek hieronder.

In het figuur is te zien dat 5,8% van de investeringen in de portefeuille van PKO in positieve zin bijdraagt aan gezondheid en welzijn. Een voorbeeld van een dergelijk bedrijf in de beleggingsportefeuille van HNPf is AstraZeneca dat een grote bijdrage heeft geleverd in de strijd tegen het COVID-19 virus. Als we kijken naar de negatieve effecten, zien we dat de beursgenoteerde portefeuille van PKO ongeveer 1,3%-punt minder negatieve impact geeft vergeleken met de beleidsbenchmark.

Voor een overzicht van de bedrijven die de grootste positieve en negatieve bijdrages hebben geleverd gedurende 2021 binnen de beursgenoteerde beleggingsportefeuille verwijzen we naar bijlage VI.

Impact van de beleggingen op gezondheid en welzijn

Bron: ISS, 2021

Inzicht en uitsluitingen om andere negatieve effecten te voorkomen

Het pensioenfonds wenst de negatieve impact van haar beleggingen op het milieu of de maatschappij of het risico op waardevermindering te vermijden of te voorkomen. Na een inventarisatie van de belangrijkste (potentiële) negatieve effecten op specifiek de thema's klimaat richt het pensioenfonds zich ook op diverse andere maatschappelijke onderwerpen zoals landen en/of bedrijven op sanctielijsten, mensenrechten en arbeidsomstandigheden.

Wettelijke uitsluitingen van landen en/of ondernemingen

Pensioenfonds HNPF wil niet beleggen in ondernemingen of landen waarvoor een wettelijk besluit tot een handelsembargo door de Europese Unie (EU Sanctielijst) of de Verenigde Naties (VN Veiligheidsraad Sanctielijst) is afgegeven.

Ook mag er niet belegd worden in ondernemingen die betrokken zijn bij de productie, toelevering, distributie of verkoop van controversiële wapens, zoals clusterbommen, landmijnen, nucleaire wapens en biologische en chemische wapens. Alleen als er binnen beleggingsfondsen voor een heel klein deel belegd wordt in deze wapens is dit wettelijk gezien geoorloofd. In de gescreende beleggingen van PKO zijn er geen ondernemingen opgenomen die worden gerelateerd aan controversiële wapens.

Het mijden van bedrijven die maatschappelijke normen ernstig overschrijden

Pensioenfonds HNPF is van mening dat bedrijven de verantwoordelijkheid hebben om met respect voor de maatschappij te ondernemen. Als een onderneming ernstige negatieve impact heeft veroorzaakt, kiest het pensioenfonds ervoor deze uit te sluiten van de beleggingen. Hiervoor wordt de UN Global Compact als maatstaf gebruikt. Ondernemingen die negatief scoren op deze maatstaf moeten doorgaans kosten maken om de schade te herstellen, ook door juridische claims.

UN Global Compact Principles-screening

Pensioenfonds HNPF kijkt of een bedrijf betrokken is geweest bij een incident waarbij arbeids- of mensenrechten werden geschonden. Dit leidt tot een Pass, Fail of Watch List score. Een Fail betekent dat het bedrijf betrokken is bij controversiële zaken welke op grote schaal schade veroorzaken. Een Watch List score wordt toegekend wanneer het bedrijf betrokken is bij een controversiële zaak welke (nog) niet direct als schending van de Global Compact beoordeeld kan worden, bijvoorbeeld omdat een zaak nog onderwerp is van een gerechtelijke procedure.

In de beleggingsportefeuille van PKO zijn er geen beleggingen in bedrijven die de UN Global Compact hebben geschonden.

De uiteindelijke lijst waar het pensioenfonds niet in wenst te beleggen, oftewel de uitsluitingenlijst, is gepubliceerd op de website. Bijlage V van dit jaarverslag bevat het overzicht per eind 2021.

Het voorkomen van een negatieve impact op de gezondheid van de mens

Roken brengt ernstige schade toe aan de gezondheid en daarom heeft Pensioenfonds HNPF besloten niet te willen beleggen in bedrijven die betrokken zijn bij de productie, toelevering, distributie en/of verkoop van tabak en tabak gerelateerde producten. PKO heeft geen beleggingen in ondernemingen die inkomsten halen uit tabak.

Bijlagen

Bijlage I: Overzicht dialoog vermogensbeheerders

<i>Vermogens beheerder</i>	<i>Beleggings- categorie</i>	<i>Onderschrijven van UNGP en OESO-richtlijnen</i>	<i>MVB-due diligence⁵</i>	<i>Stemmen en dialoog</i>	<i>Bieden van herstel en verhaal</i>	<i>Actie bij onvoldoende voortgang van de dialoog</i>
ASR	Nederlandse hypotheke	Ja	Ja	Allebei	Ja	Uitsluiting en verkoop positie
Aberdeen Standard	Bedrijfs- obligaties & Vastgoed	Ja	Ja	Allebei	Ja	Uitsluiting en verkoop positie
Blackrock	Bedrijfs- obligaties & liquiditeiten	Ja	Ja	Allebei	ja	Uitsluiting en verkoop positie
Legal & General	Staats- obligaties opkomende landen	Ja	Ja	Dialoog met obligatie uitgevers	Ja	Uitsluiting en verkoop positie
Northern Trust	Aandelen	Ja	Ja	Allebei	Ja	Uitsluiting en verkoop positie

⁵ Bron: Kempen, 2021. *In een due-diligenceonderzoek onderzoekt een beheerder de maatschappelijke aspecten van een beleggingsbeslissing, met speciale aandacht voor negatieve impacts.

Bijlage II: Stemgedrag in 2021⁶

<i>Beleggingsfonds</i>	<i>Aantal</i>	<i>Percentage</i>
NT Pacific Custom ESG Index Fund		
<i>Aantal agendapunten om op te stemmen</i>	8.638	
<i>Aantal keer voor management gestemd</i>	7.826	91%
<i>Aantal keer tegen management gestemd of onthouden van stemmen</i>	812	9%
NT CCF Europe Custom ESG Equity Index Fund		
<i>Aantal agendapunten om op te stemmen</i>	16,004	
<i>Aantal keer voor management gestemd</i>	14,313	89%
<i>Aantal keer tegen management gestemd of onthouden van stemmen</i>	1,691	11%
Northern Trust North America CUS ESG Index Fund		
<i>Aantal agendapunten om op te stemmen</i>	15.685	
<i>Aantal keer voor management gestemd</i>	14.641	93%
<i>Aantal keer tegen management gestemd of onthouden van stemmen</i>	1.044	7%
Northern Trust Emerging Markets Custom ESG Equity Fund		
<i>Aantal agendapunten om op te stemmen</i>	41.550	
<i>Aantal keer voor management gestemd</i>	36.263	87%
<i>Aantal keer tegen management gestemd of onthouden van stemmen</i>	5.287	13%

Meer informatie over uitvoering van het stembeleid en de dialoog die de vermogensbeheerders van het pensioenfonds voeren

Northern Trust:

<https://www.northerntrust.com/netherlands/what-we-do/investment-management/stewardship/proxy-voting-policies>

<https://www.northerntrust.com/europe/about-us/corporate-social-responsibility>

Op deze websites is het stembeleid gepubliceerd en is een kwartaalrapport en jaarverslag van de engagementmanager voor de beleggingsfondsen van Northern Trust te vinden.

a.s.r. Vermogensbeheer:

<https://asrvermogensbeheer.nl/stembeleid>

Op deze website is het stembeleid gepubliceerd. Ook vindt u het stemverslag waarin a.s.r. toelicht hoe zij stemrechten hebben uitgeoefend en of gebruik is gemaakt van stemadviseurs. Verder wordt er een toelichting op de belangrijkste stemmingen gegeven.

Kempen:

<https://www.kempen.com/nl/asset-management/responsible-investment>

Op deze website wordt het jaarverslag van de fiduciaire vermogensbeheerder gepubliceerd, inclusief inzicht in de dialoog met individuele ondernemingen (naast inzicht in de collectieve initiatieven).

⁶ Percentages kunnen door afronding niet optellen tot 100%.

Bijlage III: Overzicht SFDR-classificatie beleggingsinstellingen per eind 2021

Asset Categorie	Beleggingsfonds	Classificatie
Aandelen	Northern Trust World Sustainable Select SDG Index Fund	9
	Northern Trust Pacific Custom ESG Equity Index UCITS FGR Fund	8
	NT CCF Europe Custom ESG Equity Index	9
	Northern Trust North America Custom ESG Equity Index Fund	8
	Northern Trust Emerging Markets Custom ESG Equity Index Fund	8
Onroerend Goed	Xtrackers FTSE Dev Europe Real Estate	6
Niet Genoteerd Onroerend Goed	Aberdeen European Balanced Property Fund	8
Bedrijfsobligaties investment grade	Aberdeen Standard European Corporate Bond SRI Fund	8
	ASR ESG IndexPlus Institutioneel Euro Bedrijfsobligatie Fond	8
	iShares ESG Screened Euro Corporate Bond Index Fund	8
Hypotheken	ASR Hypotheekfonds met NHG	8
	ASR Hypotheekfonds zonder NHG	8
Hoogrentende landen	L&G ESG Emerging Markets Government Bond (LC) Index Fund	8
	L&G ESG Emerging Markets Government Bond (USD) Index Fund	8

De pensioenregeling van Het Nederlandse Pensioenfonds kwalificeert zich op basis van het bijbehorende MVB-beleid als een lichtgroen pensioenproduct onder de Europese SFDR-richtlijn, ofwel als een product dat ecologische en sociale kenmerken promoot, en waarbij de bedrijven waarin wordt belegd over goede governance beschikken (een zogenaamd artikel 8-product). De fondsen waarin Pensioenkring Owase belegt, hebben ook elk een eigen SFDR-classificatie. Daarbij gelden de volgende definities:

- Artikel 6-classificatie: een beleggingsproduct waarin duurzaamheid geen rol speelt;
- Artikel 8-classificatie: een beleggingsproduct dat ecologische en sociale kenmerken promoot, en waarbij de bedrijven waarin wordt belegd over goede governance beschikken;
- Artikel 9-classificatie: een beleggingsproduct dat zich specifiek richt op het behalen van een duurzaamheidsdoel.

Bijlage IV: Toelichting klimaatdata

Klimaatdata wordt verzameld voor de categorieën aandelen, bedrijfsobligaties en beursgenoteerd onroerend goed via de dataprovider ISS ESG. Het proces is op hoofdlijnen als volgt:

1. Klimaatdata van ondernemingen wordt verzameld uit de jaarverslagen en andere publieke bronnen. In dit rapport wordt gebruik gemaakt van de jaarverslagen per eind 2020. Wereldwijd rapporteren ongeveer 3000 grote ondernemingen over hun emissie.
2. Alle data wordt gecontroleerd op betrouwbaarheid en wanneer nodig verwijderd.
3. Alle bedrijven worden gesorteerd naar hun emissieprofiel, zodat deze data kan worden gebruikt voor vergelijkbare bedrijven die niet rapporteren.
4. Een schatting wordt gemaakt voor de emissie van niet-rapporterende bedrijven. Uit historische data blijkt dat de accuraatheid verschilt per sector maar minder dan 30% afwijkt.
5. Emissie wordt toegekend aan de portefeuille op basis van eigenaarschap van de onderneming. Dus als het pensioenfonds 0,1% van een onderneming bezit krijgt het 0,1% van de emissie toegewezen.

De scope 3 emissies worden vastgesteld conform het GHG protocol. Omdat er nog onvoldoende bedrijven over rapporteren wordt per sector vastgesteld wat de emissie in de waardeketen is en aan het bedrijf toegekend. Scope 3 is dus niet geschikt om individuele bedrijven te beoordelen.

Alle afbeeldingen gebruikt in dit verslag zijn afkomstig van <https://unsplash.com>. Unsplash verleent een onherroepelijke, niet-exclusieve, wereldwijde auteursrechtlicentie om foto's van Unsplash kosteloos te downloaden, te kopiëren, te wijzigen, te distribueren, uit te voeren en te gebruiken zonder toestemming van of toeschrijving aan Unsplash of de fotograaf zelf.

Bijlage V: Uitsluitingen per eind 2021

Uitsluitingen van landen

Afghanistan	Iran	Somalia
Belarus	Iraq	South Sudan
Burundi	Lebanon	Sudan
Central African Republic	Lybia	Syria
Dem. Republic Congo	Mali	Venezuela
Egypt	Myanmar (Burma)	Yemen
Eritrea	North Korea	Zimbabwe
Ethiopia	Rusland	

Uitsluitingen van bedrijven

Bedrijf	Land	Reden van uitsluiting
Anhui Great Wall Military Industry Co	China	Betrokken bij cluster munitie
Aryt Industries	Israël	Betrokken bij cluster munitie
Ashot - Ashkelon Industries	Israël	Betrokken bij cluster munitie
AVIBRAS INDUSTRIA AEROESPACIAL	Brazilië	Betrokken bij cluster munitie
Bharat Dynamics	India	Betrokken bij cluster munitie
Boeing Distribution Services	Verenigde Staten	Betrokken bij cluster munitie
BWX Technologies	Verenigde Staten	Betrokken bij nucleaire wapens
China Aerospace Science And Technology Corporation	China	Betrokken bij cluster munitie
China North Industries Group Corporation	China	Betrokken bij cluster munitie
China North Industries Corporation	China	Betrokken bij cluster munitie
China Satellite Communications Co Ltd	China	Betrokken bij cluster munitie
China Spacesat	China	Betrokken bij cluster munitie
Elbit Systems	Israël	Betrokken bij cluster munitie
EMBRAER	Brazilië	Betrokken bij cluster munitie
Fluor Corporation	Verenigde Staten	Betrokken bij nucleaire wapens
Hanwha Corp	Zuid-Korea	Betrokken bij cluster munitie

Hanwha Engineering & Construction	Zuid-Korea	Betrokken bij cluster munitie
Honeywell International	Verenigde Staten	Betrokken bij nucleaire wapens
Huntington Ingalls Industries	Verenigde Staten	Betrokken bij nucleaire wapens
Inner Mongolia North Heavy Industries Group	China	Betrokken bij cluster munitie
IMI Systems	Israël	Betrokken bij cluster munitie
Jacobs Engineering Group	Verenigde Staten	Betrokken bij nucleaire wapens
Korea Aerospace Industries	Zuid-Korea	Betrokken bij cluster munitie
Larsen And Toubro Limited	India	Betrokken bij cluster munitie
Larsen & Toubro Infotech	India	Betrokken bij cluster munitie
L&T Finance	India	Betrokken bij cluster munitie
L&T Infrastructure	India	Betrokken bij cluster munitie
L&T Technology Services Ltd	India	Betrokken bij cluster munitie
Leidos Holdings	Verenigde Staten	Betrokken bij nucleaire wapens
LEIDOS, INC.	Verenigde Staten	Betrokken bij nucleaire wapens
LIG Nex1 Co., Ltd.	Zuid-Korea	Betrokken bij cluster munitie
Lockheed Martin	Verenigde Staten	Betrokken bij cluster munitie
MINDTREE	India	Betrokken bij cluster munitie
Motovilikha Plants JSC	Rusland	Betrokken bij cluster munitie
Nabha Power	India	Betrokken bij cluster munitie
National Presto Industries	Verenigde Staten	Betrokken bij landmijnen
Northrop Grumman Corp.	Verenigde Staten	Betrokken bij nucleaire wapens
NORTHROP GRUMMAN SYSTEMS CORPORATION	Verenigde Staten	Betrokken bij nucleaire wapens
Poongsan	Zuid-Korea	Betrokken bij cluster munitie
Poongsan holdings	Zuid-Korea	Betrokken bij cluster munitie

Roketsan Roket Sanayi Ve Ticaret Anonim Sirketi	Turkije	Betrokken bij cluster munitie
The Boeing Company	Verenigde Staten	Betrokken bij cluster munitie
BAE SYSTEMS	Verenigd Koninkrijk	Betrokken bij wapenhandel met hoog-risico landen
ATLANTIA S.P.A.	Italië	Global compact schenders
Bayer Aktiengesellschaft	Duitsland	Global compact schenders
BHP GROUP LIMITED	Australië	Global compact schenders
BHP GROUP PLC	Verenigd Koninkrijk	Global compact schenders
CORECIVIC, INC.	Verenigde Staten	Global compact schenders
ENERGY TRANSFER LP	Verenigde Staten	Global compact schenders
FREEPORT-MCMORAN INC.	Verenigde Staten	Global compact schenders
GMK NORIL'SKIY NIKEL' PAO	Rusland	Global compact schenders
Grupo Mexico, Sociedad Anonima Bursatil de Capital Variable	Mexico	Global compact schenders
HARMONY GOLD MINING COMPANY LIMITED	Zuid-Afrika	Global compact schenders
OCP S.A.	Marokko	Global compact schenders
Petroleo Brasileiro S.A. (Petrobras)	Brazilië	Global compact schenders
PETROLEOS DEL PERU - PETROPERU S.A.	Peru	Global compact schenders
Petroleos Mexicanos	Mexico	Global compact schenders
PG&E CORPORATION	Verenigde Staten	Global compact schenders
PT Indonesia Asahan Aluminium (Persero)	Indonesië	Global compact schenders
ROYAL DUTCH SHELL PLC	Nederland	Global compact schenders
SEVERSTAL' PAO	Rusland	Global compact schenders
SOCIETE AURIFERE BARRICK	Canada	Global compact schenders
SOUTHERN COPPER CORPORATION	Verenigde Staten	Global compact schenders

THE BOEING COMPANY	Verenigde Staten	Global compact schenders
THE GEO GROUP, INC.	Verenigde Staten	Global compact schenders
TIGER BRANDS LIMITED	Zuid-Afrika	Global compact schenders
Tokyo Electric Power Company Holdings, Incorporated	Japan	Global compact schenders
VALE S.A.	Brazilië	Global compact schenders
WELLS FARGO & COMPANY	Verenigde Staten	Global compact schenders
Zijin Mining Group Company Limited	China	Global compact schenders
A1 group	Verenigde Staten	Tabak
22ND CENTURY GROUP, INC.	Verenigde Staten	Tabak
7-ELEVEN MALAYSIA HOLDINGS BERHAD	Maleisië	Tabak
AL-EQBAL INVESTMENT COMPANY PLC	Jordanië	Tabak
Altria Group, Inc.	Verenigde Staten	Tabak
AMCON DISTRIBUTING COMPANY	Verenigde Staten	Tabak
Anhui Genuine New Materials Co Ltd	China	Tabak
B.A.T CAPITAL CORPORATION	Verenigde Staten	Tabak
B.A.T. INTERNATIONAL FINANCE P.L.C.	Verenigd Koninkrijk	Tabak
B.A.T. Netherlands Finance B.V.	Nederland	Tabak
BADECO ADRIA d.d. Sarajevo	Bosnië en Herzegovina	Tabak
BIZIM TOPTAN SATIS MAGAZALARI ANONIM SIRKETI	Turkije	Tabak
Bright Packaging Industry Bhd	Maleisië	Tabak
BRITISH AMERICAN TOBACCO (MALAYSIA) BERHAD	Maleisië	Tabak
British American Tobacco (Zambia) Plc	Zambia	Tabak
BRITISH AMERICAN TOBACCO BANGLADESH CO. LTD.	Bangladesh	Tabak
British American Tobacco Kenya plc	Kenia	Tabak
BRITISH AMERICAN TOBACCO P.L.C.	Verenigd Koninkrijk	Tabak
British American Tobacco Uganda	Oeganda	Tabak
British American Tobacco Zimbabwe (Holdings) Ltd	Zimbabwe	Tabak
Bulgartabac holding AD	Bulgarije	Tabak
Carreras Ltd	Jamaica	Tabak
Cat Loi JSC	Vietnam	Tabak
CEYLON TOBACCO COMPANY PLC	Sri Lanka	Tabak
China Boton Group Company Limited	China	Tabak
China Tobacco International HK Co Ltd	Hongkong	Tabak
Coka Duvanska Industrija ad Coka	Servië	Tabak

Compania de Distribucion Integral Logista Holdings, S.A.	Spanje	Tabak
CONG TY CO PHAN NGAN SON	Vietnam	Tabak
Duvanska industrija ad Bujanovac	Servië	Tabak
Eastern Company SAE	Egypte	Tabak
ESSENTIA PLC	Verenigd Koninkrijk	Tabak
EUROCASH SPOLKA AKCYJNA	Polen	Tabak
Fyolo Technology Corp	Verenigde Staten	Tabak
Globrands Group Ltd	Israël	Tabak
GODFREY PHILLIPS INDIA LIMITED	India	Tabak
Golden Tobacco Ltd	India	Tabak
Gotse Delchev Tabac AD	Bulgarije	Tabak
HEALTHIER CHOICES MANAGEMENT CORP.	Verenigde Staten	Tabak
Huabao Flavours & Fragrances Co Ltd	China	Tabak
HUABAO INTERNATIONAL HOLDINGS LIMITED	Hongkong	Tabak
IMPERIAL BRANDS FINANCE PLC	Verenigd Koninkrijk	Tabak
IMPERIAL BRANDS PLC	Verenigd Koninkrijk	Tabak
Indonesian Tobacco Tbk PT	Indonesië	Tabak
ITC LIMITED	India	Tabak
JAPAN TOBACCO INC.	Japan	Tabak
Jerusalem Cigarette Co Ltd	Palestina	Tabak
Jordanian Duty Free Shops PSC	Jordanië	Tabak
JT International Financial Services B.V.	Nederland	Tabak
Karelia Tobacco Company Inc SA	Griekenland	Tabak
Khyber Tobacco Company Ltd	Pakistan	Tabak
KT&G Corporation	Zuid-Korea	Tabak
KUK-IL PAPER MFG CO.,LTD	Zuid-Korea	Tabak
McColl's Retail Group PLC	Verenigd Koninkrijk	Tabak
Miquel y Costas & Miquel, S.A.	Spanje	Tabak
MUDANJIANG HENG FENG PAPER CO., LTD	China	Tabak
NEW TOYO INTERNATIONAL HOLDINGS LTD	Singapore	Tabak
Nicotiana BT Holding AD	Bulgarije	Tabak
Nolato Aktiebolag	Zweden	Tabak
NTC Industries Ltd	India	Tabak
Old Holdco, Inc.	Verenigde Staten	Tabak
Pakistan Tobacco Company Ltd	Pakistan	Tabak
PHILIP MORRIS (PAKISTAN) LTD	Pakistan	Tabak
Philip Morris CR as	Tsjechië	Tabak
Philip Morris International Inc.	Verenigde Staten	Tabak
Philip Morris Operations a.d. Nis	Servië	Tabak

PT Bentoel International Investama Tbk	Indonesië	Tabak
PT Gudang Garam Tbk	Indonesië	Tabak
PT Hanjaya Mandala Sampoerna Tbk	Indonesië	Tabak
PT Wicaksana Overseas International Tbk	Indonesië	Tabak
Pyxus International	Verenigde Staten	Tabak
Reynolds American Inc.	Verenigde Staten	Tabak
RLX Technology Inc	China	Tabak
SCANDINAVIAN TOBACCO GROUP A/S	Denemarken	Tabak
SCHWEITZER-MAUDUIT INTERNATIONAL, INC.	Verenigde Staten	Tabak
SHANGHAI INDUSTRIAL HOLDINGS LIMITED	Hongkong	Tabak
SHEEN TAI HOLDINGS GROUP COMPANY LIMITED	Hongkong	Tabak
SHENZHEN JINJIA GROUP CO., LTD.	China	Tabak
Shumen Tabac AD	Bulgarije	Tabak
SILA HOLDING Plc	Bulgarije	Tabak
Sinnar Bidi Udyog Ltd	India	Tabak
Slantse Stara Zagora Tabak AD	Bulgarije	Tabak
Smokefree Innotec Inc	Verenigde Staten	Tabak
Smoore International Holdings Ltd	China	Tabak
Societe Ivoirienne des Tabacs SA	Ivoorkust	Tabak
STG Global Finance B.V.	Denemarken	Tabak
Swedish Match AB	Zweden	Tabak
Taiwan FamilyMart Co Ltd	Taiwan	Tabak
Tanzania Cigarette Company Ltd	Tanzania	Tabak
THE WEST INDIAN TOBACCO COMPANY LIMITED	Trinidad en Tobago	Tabak
Tri Pack Films Ltd	Pakistan	Tabak
TSL Ltd	Zimbabwe	Tabak
TURNING POINT BRANDS, INC.	Verenigde Staten	Tabak
Tutunski Kombinat AD Prilep	Noord-Macedonië	Tabak
Union Investment Corporation PSC	Jordanië	Tabak
Union Tobacco and Cigarette Industries Company PSC	Jordanië	Tabak
UNIVERSAL CORPORATION	Verenigde Staten	Tabak
Vapor Group Inc	Verenigde Staten	Tabak
Vapor Hub International Inc	Verenigde Staten	Tabak
VECTOR GROUP LTD.	Verenigde Staten	Tabak
VPR Brands LP	Verenigde Staten	Tabak
VST INDUSTRIES LIMITED	India	Tabak
Wee-Cig International Corp	Verenigde Staten	Tabak
Wismilak Inti Makmur Tbk PT	Indonesië	Tabak
Yuri Gagarin AD	Bulgarije	Tabak
Athabasca Oil Corporation	Canada	Teerzand
Baytex Energy (LP) Ltd.	Canada	Teerzand
Baytex Energy Corp.	Canada	Teerzand

BlackPearl Resources, Inc.	Canada	Teerzand
Canadian Natural Resources Limited	Canada	Teerzand
Cenovus Energy Inc.	Canada	Teerzand
Ensign Drilling, Inc.	Canada	Teerzand
Harvest Operations Corp.	Canada	Teerzand
Husky Energy Inc.	Canada	Teerzand
Imperial Oil Limited	Canada	Teerzand
Inter Pipeline Ltd.	Canada	Teerzand
Japan Petroleum Exploration Co., Ltd.	Japan	Teerzand
MEG Energy Corp.	Canada	Teerzand
North American Construction Group Ltd.	Canada	Teerzand
PC Financial Partnership	Canada	Teerzand
Pengrowth Energy Corporation	Canada	Teerzand
Petroteq Energy, Inc.	Canada	Teerzand
Strata Power Corp.	Canada	Teerzand
Strathcona Resources Ltd.	Canada	Teerzand
Suncor Energy Inc.	Canada	Teerzand
Sunshine Oilsands Ltd.	Canada	Teerzand
TC Energy Corporation	Canada	Teerzand
Trans Mountain Corp.	Canada	Teerzand
Wajax Corporation	Canada	Teerzand

Bijlage VI: Impact bijdrage ondernemingen

Grootste positieve bijdrage				
Naam bedrijf	Sector	SDG Impact	SGD waar grootste impact aan is geleverd	Gewicht binnen beursgenoteerde portefeuille
AstraZeneca PLC	Farmacie	10	SDG 3: Goede Gezondheid & Welzijn	0,71%
Novo Nordisk	Farmacie	10	SDG 3: Goede Gezondheid & Welzijn	0,70%
Klepierre SA	Vastgoed	10	SDG 11: Duurzame Steden en Gemeenschappen	0,18%
Sonova Holding AG	Gezondheidszorg	10	SDG 3: Goede Gezondheid & Welzijn	0,06%
Pearson Plc	Media	10	SDG 4: Goed Onderwijs	0,02%

Grootste negatieve bijdrage				
Naam bedrijf	Sector	SDG Impact	SGD waar grootste impact aan is geleverd	Gewicht binnen beursgenoteerde portefeuille
China Jushi Co.	Constructie materialen	-10	SDG 13: Klimaatactie	0%
BBMG Corporatie	Constructie materialen	-9,8	SDG 13: Klimaatactie	0%
China CSSC Holdings	Bouw	-9,8	SDG 13: Klimaatactie	0%
LB Group Co.	Chemicaliën	-9,7	SDG 13: Klimaatactie	0%
HEICO Corporatie	Lucht- en ruimtevaart	-9,6	SDG 13: Klimaatactie	0%